

ΚΑΤΩ ΑΥΣΤΡΙΑ

Με την άνατολήν τοῦ ἡλίου ἐκκινουμένον διὰ τὸ Ζέμμερικκ. Καί μετ' ὀλίγον εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Κάτω Αὐστρίαν, ἐγκαταλείποντες ὀριστικῶς αὐτὴν τὴν φορὰν τὴν Στυρίαν. Τὸ νέον τμήμα τῆς ὁμοσπονδιακῆς Αὐστρίας περιπτύσσεται ὡς πράσινον πλαίσιον τὸν λίθινον ὠκεανὸν τῶν σπιτιῶν τῆς αὐστριακῆς πρωτεύουσῆς. Λόφοι κατάφυτοι ἀπὸ ἀμπελῶνας ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Δουνάβεως, γραφικὰ ἐρείπια πύργων καὶ ὑπερήφανοι μοναὶ ἀποτελοῦν τὰ πρὸς βορρᾶν ὄρια τῆς χώρας. Δασώδη βουνὰ καὶ γελασταὶ κοιλάδες ψαύουν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰς ὑπωρείας τῶν Ἑλπεων. Εἰς τὸ μεταξύ μαγευτικὰ χωρία καὶ πολίχναι κοσμοῦν εἰδυλλιακὰ τοπία, τὰ ὅποια προαγγέλλουν τὴν γειτνίασιν τῆς Βιέννης. Εἰς μίαν καμπὴν τοῦ ἀνηφορικοῦ δρόμου ἀναφαίνεται ἀπέναντί μας τὸ Ζέμμερικκ, εἰς τὸ περίφημον ξενοδοχεῖον τοῦ ὁποίου μᾶς ἀναμένει τὸ «Ἴμπις», πλούσιον πρόγευμα, τὸ ὁποῖον ἐκόντες ἄκοντες συνηθίσασμεν. Μετὰ πάροδον ἡμισείας ὥρας εὕρισκόμεθα ἐπὶ τῆς ταρατσας τοῦ «Κωβάνς», ὅπως ὀνομάζεται ἡ ἀληθινὴ αὐτὴ πόλις, σύμπλεγμα οἰκοδομημάτων, ποὺ παρέχουν πᾶσαν νοητὴν ἄνεσιν εἰς τοὺς ἐνοίκους των. Αἱ αἴθουσαι διαδέχονται ἀτελείωτα ἢ μίαν τὴν ἄλλην, μεγάλαι, φωτειναί, πολυτελεῖς. Πολύτιμοι πίνακες ὀνομαστών ζωγράφων στολίζουν τοὺς τοίχους των. Εἰς μίαν σκε-

παστήν δεξαμενήν νεαραί συλφίδες κάμνουν νά πλαταγίζουν τὰ νερά. Γύρω ἀπὸ τῶν ὑπεοκειμένων ἐξωστῶν παρακολουθοῦν τὸ θέαμα οἱ λοιποὶ ἔνοικοι μὲ προφανῆ κατάνυξιν. Ὁ καλλιτεχνικὸς συνεργάτης τοῦ «Ἐσπερινοῦ Ταχυδρόμου» ἐκδηλώνει τὸν ἐνθουσιασμόν του μὲ λαχάς, αἱ ὁποῖαι δίδουν τὴν θέσιν των εἰς σιωπηλὸν θαυμασμόν, ὅταν μετ' ὀλίγον ἐξήλθομεν εἰς τὴν εὐρεῖαν ταρατσαν τοῦ ξενοδοχείου. Ἀπέναντί μας ὑψοῦται τὸ Ράξ, βαρὺ καὶ χιονοσκεπές. Ὑπὸ τοὺς πόδας μας χαρίεσσα κοιλάς μὲ ἀρμονίαν χρωμάτων καὶ γραμμῶν. Εἰς τὸ βάθος σειρὰ βουνῶν πλασιώνει τὸ ὠραῖον σύνολον. Ὅπισθεν αὐτῶν προκύπτουν ἄλλα ὑψηλότερα καὶ εἰς μεγαλυτέραν ἀκόμη ἀπόστασιν διακρίνονται ὡς ἀμυδρὰ νεφελώματα αἱ κορυφαὶ τῶν Ἄλπεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προγεύματος, τὸ ὁποῖον ἤλθε νά διακόψῃ τὴν ποίησιν τοῦ θεάματος, ἀκούω μὲ εὐχαρίστησιν Ρουμᾶνον καθηγητὴν καὶ πρῶην ὑπουργόν, ὅστις βεβαιοῖ ὅτι ἡ θεολογικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν εἶνε τὸ πρῶτον καὶ ὀνομαστότερον ἐπιστημονικὸν φυτώριον τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀφορμὴν πρὸς τὸν τιμητικὸν αὐτὸν ἔπαινον ἔδωκαν οἱ πολλοὶ καὶ καλοὶ θεολόγοι τῆς Ρουμανίας οἱ ὁποῖοι κατέρχονται εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νά λάβουν τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος ἀπὸ τὴν θεολογικὴν μας σχολὴν.

* * *

Ὁ κρεμαστὸς σιδηρόδρομος μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ράξ. Ὑπὸ τοὺς πόδας μας ἀντιπαρέρχονται πρωτόγονα δάση, ἀναπαυόμενα μέσα εἰς αἰώνιαν σιγὴν. Ἀπόκρημνοι πέτραι, σκυθρωπαὶ καὶ ἄγριαι μέσα εἰς τοὺς φαιόχρους χρωματισμούς των, εἰσδύουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βαθειὰ μέσα εἰς τὰ πράσινα σπλάγχνα των. Διὰ μίαν στιγμὴν μὲ κυριεύει ὁ πόθος νά ἔξωζον μέσα εἰς τὰ σιωπηλὰ αὐτὰ δάση, εἰς τὸ ἡμίφως τῶν μυστηριωδῶν λοχμῶν, ποὺ σχηματίζουν τὰ ἀκίνητα δένδρα των. Ἴσως ἔνεκα τῆς ἡσυχίας ποὺ κυριαρχεῖ. Ἴσως ἔνεκα τῆς παρθενίας, ἢ ὁποῖα τὰ ἐξωραΐζει. Ἐν τῷ μεταξὺ πλησιάζομεν εἰς τὴν ὑπερήφανον κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Ὁ παροδικὸς ἐκεῖνος πόθος λησμονεῖται πρὸ τοῦ συναισθήματος τῆς μηδαμινότητος τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ μεγαλειότης τῆς φύσεως τὰ κάμνει ὄλο μικρά, ἐξευτελιστικῶς μικρὰ καὶ ἀσήμαντα. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐντυπώσεως αὐτῆς ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὸ ἐξωτικὸν ξενοδοχεῖον τῆς κορυφῆς. Ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν δῶμα του θαυμάζομεν τὸ ἔκπα-

γλον θέαμα, πού άνοίγεται πρό τών όμμάτων μας. Καί ή σκέψις ότι βαίνομεν πρός τό τέρμα τοϋ ταξιδίου μας έπιχέει έλαφράν μελαγχολίαν έπάνω εις τήν ψυχήν μας. "Όχι τόσον διότι μαζί μέ τό ταξίδι αυτό θά τερματισθῆ καί ή μέθη, τήν όποίαν δημιουργεῖ, μέθη πού όδηγεῖ εις τήν παραίσθησιν τῆς έσωτερικῆς μεταλλαγῆς καί εις τήν αύταπάτην τοϋ λυτρωμοϋ. 'Αλλά πολύ περισσότερο διότι μαζί μέ τό όνειρον διαλύεται καί ή μικρά κοινωνία ανθρώπων, οἱ όποῖοι ήγάπησαν ειλικρινώς ό εις τόν άλλον καί έξετίμησαν άμοιβαίως άλλήλους. «Θά έπανίδωμεν άρά γε ποτέ ό εις τόν άλλον εις τόν κόσμον αυτόν τῆς διαρκούς ροῆς ;» Τό έρώτημα τοϋ Σουηδοϋ δόκτορος ήλθεν ως άπήχησις τῆς ένδομύχου σκέψεως, ή όποία μέ άπησχόλει. 'Αλλά τί ειπε επί τέλους αἱ μικραί αύται βαρυθυμίαι ένός χωρισμοϋ πρό τών τραγικών θλίψεων τοϋ μεγάλου μουσουργοϋ, τήν σκιάν τοϋ όποίου θά συναντήσωμεν μετ' όλίγον περιπλανωμένην ανά τοϋς έρημικούς δρομίσκους τοϋ Βάδεν ;

Τό τεράστιον σιδηροδρομικόν λεωφορεῖον, θαύμα κομψότητος καί πολυτελείας, όλισθαίνει επί τών γραμμών μέ ταχύτητα έκατόν εικοσι χιλιομέτρων. Τοιουτοτρόπως, προτοϋ τό καταλάβωμεν καλά-καλά, εισερχόμεθα εις τόν νότιον σταθμόν τῆς Βιέννης. "Όσας φορές καί αν έπισκεφθῆ κανεις τήν πόλιν αύτήν, κυριεύεται πάντοτε από τήν ίδίαν συγκίνησιν. "Ηδη ή θέσις αύτῆς παρά τό ίσχυρόν ρεθμα τοϋ Δουνάβεως προσδίδει εις αύτήν κάτι τό εξαιρετικόν. "Ό,τι ό μεγάλος ποταμός κρύπτει εις παραδόσεις καί θρύλους τό κατρακυλᾷ διαρκώς μέχρις αύτῆς διά νά πλουτίζη τήν αἴγλην τῆς. Τά δάση τών λόφων τοϋ «Βεινερ Βάλντ», οἱ όποῖοι ως άσχετα καί σβύνοντα κύματα τών "Αλπεων περιλείχουν τήν πόλιν, έγκλείουν μέσα εις τήν μελαγχολίαν των κάτι από τήν τραγωδίαν τῆς ψυχῆς τών μεγάλων μουσουργών. Πολυάριθμα αρχιτεκτονικά μνημεῖα από όλας

τάς εποχάς, θαυμαστά εις τέχνην καί μεγαλοπρέπειαν, διηγούνται ανά πᾶν βῆμα τὴν ὑπερηφάνειαν ἑνὸς μεγάλου παρελθόντος καί ἐξαγγέλλουν τὸν καλλιτεχνικὸν πολιτισμὸν τῆς αἰωνίας πόλεως καί τὴν συνέχειάν του διὰ μέσου μακρῶν αἰώνων. Ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ διεπλάσθη ἡ ψυχὴ τῶν κατοίκων τῆς, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς τὴν Βιέννην τὸ ξεχωριστὸ θέλητρον, τὸ ὁποῖον τὴν διακρίνει. Πρὸς τὴν ἄρμονίαν αὐτὴν τῆς ψυχῆς τῶν κατοίκων τῆς ἀμιλλᾶται ἡ ἄρμονία τῶν γραμμῶν, ποὺ ἐμφανίζει ἡ πόλις, αἱ συμφωνικαὶ μελωδίαί, τὰς ὁποίας ἀναδίδει ἡ θαυμαστὴ σύνθεσις μεταξὺ αὐτῆς καί τῶν τοπίων ποὺ τὴν περιβάλλουν. Ὅστις, ἀφοῦ ἐγνώρισε τὴν αὐστριακὴν χώραν, τὴν ποικιλίαν τοῦ ἄσματος καί τοῦ χοροῦ τῆς, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βουνῶν τῆς, τὴν γοητείαν τῶν κοιλάδων τῆς, τὰ μυστικὰ τῶν μεσαιωνικῶν τῆς πόλεων, ἐπισκέπτεται ἔπειτα τὴν Βιέννην, νοιώθει βαθειὰ ὅτι ἡ πόλις αὐτὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶνε ἄλλο τι ἀπὸ ὅ,τι εἶνε. Ἀπήχησις τῶν ἄρμονιῶν, ποὺ κατακλύζουν τὴν ὑπαιθρον χώραν, ὑψίστη καλλιτεχνικὴ μορφοποίησις τῶν γραμμῶν καί τῶν τόνων τῆς αὐστριακῆς πατρίδος, τελειωτικὴ ἐνσάρκωσις τῶν παραδόσεων τῆς καί τῶν θρύλων τῆς, κλασικὴ ἔκφρασις τῆς ψυχῆς καί τῆς φύσεως, τὴν γοητευτικὴν σύνδεσιν τῶν ὁποίων ἀπολαύομεν κατὰ τὴν μακρὰν ἀνά τὴν χώραν περιοδείαν μας. Δὲν εἶνε θαῦμα, ὅτι εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐκαλλιεργήθη μὲ ἀγάπην καί μὲ λεπτὸν αἴσθημα ἡ μουσικὴ καί ὅτι ἐδῶ ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην τῆς τελείωσιν. Ἀλλὰ τὸν βαθύτατον τόνον μέσα εἰς τὰς πολυφώνους ἄρμονίας, αἱ ὁποῖαι κατακηλοῦν τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐπισκέπτου ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς πόλεως, ἀπὸ γοτθικοὺς πύργους καί ἀπὸ μπαροκκινὰς προσόψεις, ἀπὸ παλαιῖκοὺς δρόμους καί ἀπὸ ἀφειγγεῖς κατακόμβας, ἀπὸ ἱστορικὰ μνημεῖα καί ἀπὸ θρυλικά παλάτια, ἀποτελεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγίου ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὴν πνοὴν τοῦ αἰσθάνεται κανεὶς πανταχοῦ καί πρὸ πάντων ἐκεῖ, ὅπου οἱ Ἀψβούργοι ἔχουν ἐπιθέσει τὴν σφραγίδα τῆς ἰσχυρᾶς καί ἀποστολικῆς τῶν θελήσεως.

* * *

Τὴν ἐπομένην ἀναχωροῦμεν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μπούργκενλαντ, τοῦ ἀνατολικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ τμήματος τῆς χώρας. Τὸ ὄνομά του ὀφείλει εἰς τὸ μέγα πληθὸς τῶν ὄχυρων πύργων καί τῶν παντὸς ρυθμοῦ πυργοειδῶν ἐπαύλεων, μνημείων τοῦ

πολυταράχου παρελθόντος του. Οί πύργοι αὐτοί, ὑπερήφανοι καὶ μυστηριώδεις, στεφανώνουν τὰς κορυφὰς λόφων, οἱ ὅποιοι ἀπλώνονται ἀνά τὴν χώραν ὡς ἔσχαται ὑπώρειαι τῶν Ἄλπεων. Μέσα ἀπὸ τὰ δασώδη ὑψώματα ὀρθούμενα τὰ τείχη καὶ οἱ προμαχῶνες τῶν ἐπισκοποῦν στοχαστικὰ τὰς κοιλάδας, ποὺ ἐκτείνονται μέχρι τῶν ὑπῳρειῶν τῶν μακρυνῶν βουνῶν. Πρὸς ἀνατολὰς συνορεύει τὸ Μπούργκενλαντ μετὰ τὴν ἀπέραντον οὐγγρικὴν πεδιάδα καὶ στολιζέται ἀπὸ τὴν μεγάλην λίμνην Νῳϊσέϊντλερ, εἰς τὰ νερὰ τῆς ὁποίας καθρεπτίζονται πλούσιοι κηποὶ καὶ ἀμπελώνες, ποὺ καλύπτουν χαρίεντας λόφους. Φύσις καὶ ἔργα ἀνθρώπων συναρπάζουν ἐξ ἴσου τὴν ψυχὴν εἰς τὴν εἰρηνικὴν καὶ γελόεσσαν αὐτὴν χώραν, τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ὁποίας διευκολύνουν αἱ διακλαδώσεις τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὰς κοιλάδας τῆς, ἀμαξιτοὶ δρόμοι καὶ ἀτραποὶ, ποὺ εἰσχωροῦν βαθειὰ μέσα εἰς τὰ δάση.

Τὸ Μπούργκενλαντ ἦτο ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ μεσαίωνος μεθοριακῆς χώρας. Κάρολος ὁ Μέγας ἐπεκτείνει ἕως ἐδῶ τὰ ὄρια τοῦ κράτους του. Συχνοὶ πόλεμοι, πρὸ πάντων αἱ ἐπιδρομαίτων Μαγυάρων καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων, γίνονται ἀφορμὴ δηλώσεων. Πρὸς ἀποτροπὴν αὐτῶν ἀνεγείρονται οἱ πύργοι καὶ τὰ λοιπὰ ὄχυρά, τὰ ὅποια ἐκτεινόμενα ἀπὸ τὴν λίμνην τοῦ Κίττ πρὸς βορρᾶν ἕως τὸ Νῳϊχάους πρὸς νότον, χρησιμεύουν ὡς μάρτυρες τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν ὀλοκλήρου σειρᾶς αἰώνων. Τὰ ἐρεῖπια αὐτά, οἱ ἱπποτικοὶ πύργοι καὶ τὰ μπαροκκινὰ ἀνάκτορα, ἀποτελοῦν τὸ κύριον γνῶρισμα τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῆς αὐστριακῆς γῆς, διάφορα εἰς ἡλικίαν, ρυθμὸν καὶ μέγεθος. Οἱ ἀρχαιότατοι τῶν πύργων κατάγονται ἀπὸ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, ὡς λ.χ. τὰ ἐρεῖπια τοῦ Χόρνστάϊν ἐπὶ τοῦ ὄρους Λάϊτα. Πληθος ἄλλο πύργων, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀνήκουν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἀντικατοπτρίζουν τοὺς ἀνησύχους χρόνους τοῦ δεκάτου πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος. Οἱ ἐθνικοὶ πόλεμοι τῶν Μαγυάρων ἐναντίον τῶν Ἀψβούργων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου τούτου αἰῶνος δίδουν ἀφορμὴν εἰς ἀνέγερσιν νέων πύργων εἰς νέους ρυθμούς. Μπαροκκινὰ ἀνάκτορα ἰδρύονται παραλλήλως εἰς διάφορα σημεῖα τῆς χώρας. Εἶνε δύσκολον νὰ ἐπισκοπήσῃ κανεὶς ὅλον αὐτὸ τὸ πλῆθος κατὰ μίαν φευγαλέαν καὶ σύντομον διαδρομὴν. Μνημονεύομεν ἕνα μικρὸν ἀριθμὸν, τοὺς περισσότερον ὀνομαστούς.

Γνωστότατος ἀπὸ ὄλους εἶνε ὁ πύργος τοῦ Φόρχτενστάϊν, ὅστις ἐπὶ ὑπερηφάνου ὑψώματος κείμενος εἶνε μακρόθεν ὄρατός. Τὰ τείχη του καὶ οἱ προμαχώνες του ἀνακύπτουν μὲ πείσμα ἀπὸ τὴν ἄκραν τοῦ ὑπερδυνάμου κρημνοῦ, σύμβολον τῆς ἀπροσίτου δυνάμεως τῶν πριγκήπων Ἑστερχάζυ. Τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου Λάντ—Ζέε, παλαιοῦ καὶ πολλάκις ἀνακαινισθέντος ἱπποτικοῦ ὄχυροῦ, καταπλήττουν μὲ τὴν τεραστίαν τῶν ἔκτασιν. Τρίτον τινὰ πύργον προεφύλαξαν ἀπὸ τὴν ἐρείπωσιν οἱ Ἑστερχάζυ, οἱ ὅποιοι τὸν κατοικοῦν, τὸν πύργον τοῦ Λοκκενχάους. Εἰς παλαιούς χρόνους ἐστέγαζεν τοὺς Ἰωαννίτας, τοὺς γνωστός ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἡ γοτθικὴ τῶν αἰθουσα φυλάττει τώρα πολυτίμους συλλογὰς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἀξίας. Ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Μπερνστάϊν ὑψοῦται ὁ ὁμώνυμος πύργος. Ἀπὸ τὰ ὑψηλά του δώματα ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ θαυμάσῃ τὰ ὄρη τῆς Στυρίας πρὸς νότον, τὴν οὐγγρικὴν πεδιάδα πρὸς ἀνατολάς, τὴν ἐπιβλητικὴν σιλουέτταν τοῦ Σνέεμπεργ πρὸς ἄρκτον. Ἐπάνω εἰς ἀπόκρημνον βράχον ὑψώνει τὰς κορυφὰς του πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ πύργος τοῦ Σλάϊνιγγ. Βαραθρώδης ἀνοίγεται ἐνώπιόν του ἡ χαράδρα τῆς Τάουχεν. Ὑψηλὴ γέφυρα ἐνώνει τὸν ἀλαζονικὸν πύργον μὲ τὴν μικρὰν πόλιν κατὰ τὴν ἀντίθετον καὶ ἐξ ἴσου ἀπότομον πλευράν. Στρογγύλαι ἐπάλξεις δεικνύουν ἀπειλητικοὺς ὀδόντος ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ μεσαίωτος. Καὶ τὸ νεώτερον, τετράγωνον ὄχύρωμα νομίζει κανεὶς ὅτι συναγωνίζεται πρὸς τὸ παλαιότερον εἰς ὕψος καὶ ἰσχύν. Ἐπὶ λόφου, ὅστις ἀναδύεται ὀρμητικὰ ἀπὸ τὸ μέσον τῆς πεδιάδος, κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου τῆς Γκώσσιγγ, ὅπου κατῴκουν οἱ ὁμώνυμοι κόμητες, ἰσχυρότατον γένος Γερμανῶν ἱπποτῶν. Τὸ φέουδόν τους κατήντησε νὰ γίνῃ κράτος ἀνεξάρτητον σχεδὸν καὶ ἀπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας. Διότι αἱ περὶ τὸν θρόνον ἔριδες ἦσαν εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως τῶν ἱπποτῶν. Ἄλλ' οἱ Ἀψβούργοι κατῴρθωσαν μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου νὰ ἐπιβάλουν ἰσχυρὰν τὴν χεῖρά τους τόσο ἐπὶ τοῦ πύργου αὐτοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὄχυρῶν τῶν κομήτων τοῦ Γκώσσιγγ. Τέλος ἄξιον μνείας εἶνε τὸ ἀνάκτορον Ρέχνιτς, καταγόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ τὸ ἀνάκτορον τῶν Ἑστερχάζυ εἰς τὴν Ἄιζενστατ, τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Μπούργκενλαντ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ ἔκτισεν ὁ πριγκήψ

της Σαβοΐας Εὐγένιος χάριν τῆς φίλης, του Μπαττιάνου. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἀποπνέει πολεμικὸν μένος καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ἀπηλλαγμένον ἀπὸ κάθε διακοσμητικὸν στοιχείον. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν στοῶν ὀπισθεν τῶν τειχῶν τοῦ βασιλεύει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ σιωπὴ, τὴν ὁποῖαν συνοδεύει ἀπαλά ὁ μορμορυσμὸς ρέοντος ὕδατος.

Αἱ μελαγχολικαὶ ἀνταύγεια τοῦ δειλinoῦ κάμνουν νὰ ὀρθώνονται ἐπιβλητικώτεροι οἱ πύργοι τοῦ Μπούργκενλαντ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μας, καὶ αὐξάνουν τὴν σκυθρωπότητα τῶν ἐρειπίων. Καὶ ὅταν ὁ πέπλος τοῦ σκότους ἐπικάθηται βαρύτερος ἐπάνω τους ἐξορμοῦν ἀπὸ τὰς χαινούσως ὀπὰς καὶ ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ παράθυρα φαντάσματα καὶ θρῦλοι καὶ φτερουγίζου γύρω μας. Μετ' ὀλίγον δὲν διακρίνομεν παρὰ ἀκαθορίστους σιωπηλοὺς ὄγκους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Μόνον μακρυνὰ φῶτα, ποὺ συγχέονται μὲ τὰ ἄστρα, ἢ ὁ μονότονος θρῆνος τῆς γλαυκός, ἐξαγγέλλουν ὅτι ὀπισθεν τῶν ὄγκων αὐτῶν ὑπῆρξε μίαν φοράν ζωὴ ἢ ὅτι σφύζει ἀκόμη μέσα εἰς τὴν ἐρημίαν τοῦ ὕψους των. Ἄλλ' ἤδη μᾶς χαιρετοῦν μακρόθεν αἱ μαρμαρυγαὶ τοῦ Βάδεν, τελευταίου σταθμοῦ τῆς μακρᾶς μας περιηγήσεως. Εἰς τὴν περίφημον λουτρόπολιν ἀποβιβάζομαι μὲ συναισθήματα ἱεροῦ δέους καὶ βαθεῖαν συγκίνησιν. Ἡ σκιὰ τοῦ Μπετόβεν ἀγαπᾷ νὰ περιπλανᾶται ἀνὰ τοὺς ἐρήμους δρομίσκους τῆς κατὰ τὰς προκεχωρημένας ὥρας τῆς νύκτας. Ἡ τὸ καταφύγιον πολὺ ἀγαπητόν εἰς τὸν ἔνδοξον μουσουργόν, ὅστις ἐζήτηι τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ὅσάκις ἐκυοφοροῦντο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀθάνατοι συλλήψεις τῆς μεγαλοφυΐας του. Καὶ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν πολίχνην αὐτὴν ἤρχετο νὰ κρυφθῆ καὶ νὰ δημιουργήσῃ πρὸ πάντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεγάλων καταιγίδων τῆς τραγικῆς ζωῆς. Εἰς τὴν πρόσοψιν πτωτικοῦ οἰκίσκου ἀπέριττος πλάξ πληροφορεῖ ὅτι ὑπὸ τὴν πενιχρὰν τοῦ στέγην συνέθεσε τὸ

πλεῖστον μέρος τῆς ἐνάτης συμφωνίας. Ἐξ αὐτοῦ ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, τῆς ὁποίας βῶβοι μάρτυρες ὑπῆρξαν οἱ τοῖχοι αὐτοὶ καὶ οἱ δρομίσκοι. Αἱ βρονταὶ καὶ αἱ ἀστραπαὶ, ποὺ προμηνύουν τὴν ἀπὸ μακροῦ ἀπειλουμένην θύελλαν, μοῦ ὑπενθυμίζουν τὴν τρικυμιώδη ἀγωνίαν τῆς ψυχῆς του, τὴν ὁποίαν ἐκφράζει μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς μουσικῆς. Βροντᾶς ὄργῃς, ποὺ τελειώνουν εἰς ἰκεσίαν, ἐπανάστασιν καὶ προμηθεϊκὴν διάθεσιν, ἡ ὁποία δίδει τὴν θέσιν τῆς εἰς εὐλαβὴ ὑπόταγην. Ζητεῖ δικαιοσύνην ἀπὸ τὸν θεόν, ὅταν ἀντιλαμβάνομενος ὅτι εἶνε πλέον κωφὸς συγκρίνη τὸ ἀτύχημά του πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν του. Ἀπαιτεῖ ἄρσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας ἀπὸ Ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον διελέγετο κατὰ τὰς ἐνδομύχους του προσευχὰς ὡς πρὸς μεγαλύτερον ἀδελφόν.

«Θέλω νὰ ἀνακτήσω τὴν ἀκοήν μου. Νὰ ἀκούω θέλω, νὰ ἀκούω. Σὲ Σένα τὸ λέγω. Πρέπει νὰ ἡμπορῶ νὰ ἀκούω». «Χαίρεις λοιπὸν μὲ τὸ νὰ κάμνης ἀνάπηρα τὰ πλάσματά Σου : Γιὰ νὰ ἐμφανίζεσαι Σὺ ἰσχυρὸς ;» Καὶ ἔπειτα, αἰσθανόμενος τὴν σμικρότητά του ἀπέναντι τοῦ μυστηρίου τῆς δημιουργίας, ἐκσπᾷ εἰς ταπεινόφρονα ἰκεσίαν. «Κύριε ἐλέησον. Κύριε, Κύριε». Συνεχῶς ἀγωνιζόμενος ἀποκτᾷ τέλος τὰς πτέρυγας, τὰς ὁποίας ἐνοστάλησεν. «Ὁ Δαίδαλος ἐφεῦρε τὰς πτέρυγας, ποὺ τὸν ἀνύψωσαν εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἐγὼ θὰ τὰς εὔρω τὰς πτέρυγας αὐτάς». Μὲ τὴν βοήθειάν τους ἔφθασε μέχρι τοῦ θεοῦ, τοῦ ὁποίου συγγενὴ ἠσθάνθη τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος αὐτὸ ἐξήγγειλεν ἔπειτα ὅτι «τίποτε δὲν ὑπάρχει ὠραιότερον ἀπὸ τὸ νὰ προσεγγίσῃ κανεῖς τὴν θεότητα καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ σκορπίζη τὰς ἀκτῖνας τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων». Τοιαῦται ἀκτῖνες, ἀποκαλύψεις τῆς θείας μεγαλειότητος, εἶνε οἱ τόνοι τῶν συμφωνιῶν του. Ποῖα ἤθελε νὰ εἶνε ἡ ἐπίδρασις των μᾶς τὸ λέγει ἡ συμβολικὴ παράστασις, ποὺ κοσμεῖ τὸν ναὸν τοῦ Μπετόβεν ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις δεσπόζει τοῦ Βάδεν. Ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης καὶ πάσχων ἀκροᾶται προσεκτικὰ τοὺς τόνους αὐτοὺς τοῦ θεϊκοῦ μουσουργοῦ. Καὶ λησμονῶν καὶ δεσμὰ καὶ πόνους ἐξαίρεται εἰς τὸν καθαρὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ὅπου ὁ λυτρωμὸς. Κατερχόμενος τὰς βαθμίδας τοῦ ὑψηλοῦ μνημείου στρέφω διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μαρμάρινον προσωπεῖον τοῦ ἀθανάτου συνθέτου, τὸ ὁποῖον

κηρύττει διά μυρίων φωνῶν ὅτι ἡ ὠμορφιά εἶνε μόνον ἀνταύγεια λαμπηδόνων, ποὺ φωτίζουν τὸ ἄδυτον τῆς ψυχῆς.

Αἱ πνοαὶ τοῦ βορρᾶ, ποὺ θωπεύουν σήμερα τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν πόλιν τῆς τραγικῆς δυναστείας τῶν Ἀψβούργων, γεννοῦν μέσα μου συγκινήσεις καὶ ξυπνοῦν νοσταλγίας, τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δύσκολον νὰ περιγράψῃ κανεὶς, πολὺ δὲ περισσότερον νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ὑφῆν. "Ὅχι μόνον διότι κάποιον ἀνεξήγητο δέος μᾶς ἐμποδίζει νὰ φανερώσωμεν ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὰ σκοτεινότερα βάθη τῆς ψυχῆς μας. Ἄλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ἐκ φύσεως εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐκφράσωμεν. Τὰ περισσότερα συμβάματα τοῦ ψυχικοῦ μας βίου εἶνε ἄρρητα, ἀνέκφραστα μυστήρια, διότι λαμβάνουν χώραν εἰς περιοχάς, μέχρι τῶν ὁποίων δὲν εἶνε ἱκαναὶ νὰ διεισδύσουν αἱ λέξεις τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ζῆ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν καθένα ἡ ροπὴ πρὸς τὴν «ἱερὰν σιγὴν», ἐκ τῆς ὁποίας ἐξηγοῦνται καὶ πολλὰ φαινόμενα τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων, ἓνα εἶδος μυστικισμοῦ, τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὀδυνηρὰν συνείδησιν. Ἡ ἀφύπνισις αὐτῆ τῶν μυστικῶν νοσταλγιῶν στὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου συνδέεται κατὰ τρόπον περίεργον πρὸς ὀλόκληρον σειρὰν αἰσθημάτων καὶ παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἴσως τὰς ρίζας τῶν εἰς ἓνα μακρυνὸ παρελθὸν καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπέχουν τόπον συμβόλων, ποὺ ἐκφράζουν βιώματα συνυφασμένα ἀπὸ τὸ Ἐνθάδε καὶ ἀπὸ τὸ Ἐπέκεινα καὶ γεννημένα ἀπὸ τὴν «παιδιάν» τοῦ Σίλλερ, ἀπὸ τὴν ἐναλλάσσουσαν διατριβὴν μέσα εἰς δύο κόσμους, τὴν σφαῖραν τῆς πραγματικότητος καὶ τὴν σφαῖραν τοῦ ἰδανικοῦ. Βιώματα ποὺ ἡ ζωὴ τὰ μετέβαλεν εἰς ἐξιδανικευμένους πόθους, εἰς ἐσωτερικὴν τραγωδίαν, γνώρισμα τῶν διεσπασμένων φύσεων. Διότι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου ἰσχύει ὁ αὐτοχαρακτηρισμὸς ἐνὸς γνωστοῦ καὶ ὄχι παλαιοῦ βιενναίου ποιη-

τοῦ : «Σχεδιάσμα, πού ὁ δημιουργός ἔσυρε βιαστικά ἐπάνω στό χαρτί, ἐνώ στό νοῦ του εἶχε μιὰ καλλιτεχνική προσωπογραφία». Τῶν βιωμάτων αὐτῶν τὰ σύμβολα ἔχουν τήν μορφήν τῆς εὐωδίας τοῦ γιασεμιοῦ πού μεθᾶ ἦ τοῦ λιβανωτοῦ πού ἐμβάλλει σέ ἀόριστη κατάνυξι τῆ ψυχῆ τοῦ τρυφεροῦ πόνου, πού ὑγραίνει τὰ μάτια, τοῦ μακρυνοῦ ἤχου κωδωνοκρουσιῶν, πού μοιάζουν σάν μομφή καί σάν ὑπόμνησις συγχρόνως. Καί ὅλα σάν ἐλαφρὸ χᾶδι ἀγαπημένου ὄντος ἐπάνω στό φλεγόμενο μέτωπο, πού χύνει δι' ὀλίγας στιγμάς τήν εἰρήνην στό εἶναι μας καί τὸ θρησκευτικὸ ρίγος. Τοιοῦτοτρόπως τελεσιουργεῖται κάποιος καθαγιασμός, ὁ ὁποῖος ἐγγενᾶ τήν ἀνάτασιν καί δημιουργεῖ τήν ἐορταστικὴν διάθεσιν, τήν ἀνάγκην νά ἀφιερωθῶμεν εἰς κάτι καθάρωτερον καί ὑψηλότερον, ὅπως λέγει ὁ Γκαίτε, ἀπὸ αὐθόρμητον εὐγνωμοσύνην. Εἶνε αἱ στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιστρέφομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, πού ἐπανευρίσκομεν τήν ψυχὴν μας, αἱ στιγμαὶ τῆς μονώσεως. Αὐτὴ ἡ στροφή πρὸς τὰ ἔσω, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν σύμπαν, ὅπου σελαγίζουν αἱ ὑψισταὶ ἀξίαι μας, ἡ κάθοδος αὐτὴ εἰς τὰ μονήρη βάθη τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐρημία, εἶνε ὁ μόνος παράδεισος ἀπὸ τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἔχει τήν δύναμιν νά μᾶς ἐκδιώξῃ. Εἰς τὸν παράδεισον αὐτὸν καί αὐταὶ αἱ θλίψεις, αὐταὶ πρὸ πάντων, καθοδηγοῦν τὸ νέον, πού εἰσέρχεται εἰς τήν ψυχὴν μας, τὸ ἄγνωστον, πού παραμερίζει κάθε ἄλλο καί μᾶς προσβλέπει σιωπηλόν. Κάτι τὸ βαθύ καί μεγάλο, πού παραμένει ἀνεκφραστον, ἐπειδὴ εἴμεθα ἀνεκφράστως μόνοι καί ἔρημοι ἀκριβῶς ὅταν ἡ ψυχὴ μας προσεγγίζει εἰς τὸ μέγα καί τὸ ἐκπαγλον. Ὁ θεὸς αὐτὸς δαμάζει διὰ τῆς πραγματικότητος τοῦ ἀπείρου τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς στιγμάς αὐτὰς τῆς ἀπεράντου μοναξιᾶς. Τὸ φῶς τῆς αἰωνιότητος αὐτὸ τὸ αἰσθανόμεθα νά καταχέῃ τὸ μελιχρόν του φῶς εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς μας, διὰ νά ἀποκτήσωμεν τήν συνείδησιν ὅτι ἡ πραγματικότης εἶνε κάτι πολὺ εὐρύτερον ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί ὁ σοφὸς τῆς Βαΐμάρης συνεβούλευε τήν ἐσπευσμένην ἐπιστροφήν εἰς τὰ ἔνδον ὁσάκις ἡ ἐξωτερικὴ πραγματικότης ἀπειλεῖ νά συντρίψῃ τὸ Ἐγὼ μέσα εἰς τὰ ἀδιάφορα δεσμά της. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν συστέλλουν οἱ μυστικισταὶ τὸν κόσμον τους εἰς τὸν ψυχικὸν πυρῆνα, ὅπου προσδοκοῦν τήν ἐπαφήν μετὰ τοῦ θεοῦ. Μήπως ἄλλως τε εἰς κάθε μεγάλην καμπὴν τοῦ πνευματικοῦ βίου

της ἀνθρωπότητος δὲν ἴσταται τὸ αἷτημα τῆς καταφυγῆς εἰς τὴν ἐρημίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τὴν ψυχὴν μας :

* * *

Ἄλλὰ—πρᾶγμα παράδοξον—ἡ ἐρημία αὐτὴ δημιουργεῖ καὶ τὴν γέφυραν, ἢ ὅποια ἀποκαθιστᾷ τὴν ἐπαφὴν τῶν ψυχῶν. Ἀπὸ τὴν ἐρημίαν αὐτὴν χαιρετᾷ μὲ βαθεῖαν κατανόησιν ἢ μίαν τὴν ἄλλην. Μέσα εἰς τὸν ἀνείπωτον πόνον τῆς μανθάνομεν νὰ γνωρίζωμεν σιγὰ-σιγὰ τὰ ὀλίγα πράγματα, μέσα εἰς τὰ ὅποια ζῆ αἰώνιον περιεχόμενον, ποὺ εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἀγαπήσωμεν καὶ γίνωμεν κοινωνοὶ τοῦ μὲ σιωπηλὸν σεβασμόν. Καὶ ὅταν ἀφυπνισθῆ ἡ ἀγάπη ἀκολουθεῖ ἢ διαίσθησις καὶ ἡ ἀποκάλυψις, αἱ ὅποια ὁδηγοῦν εἰς τὴν γνώσιν τοῦ πνευματικοῦ, εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς ὑφῆς τοῦ καὶ εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ νοήματός του. Παντοῦ καὶ πάντοτε, λέγει ἓνα βαθυστόχαστον γνωμικόν, μανθάνομεν μόνον ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἀγαπᾶμεν, καὶ κάποιος κρυφὸς καὶ σταθερὸς σύνδεσμος φάνεται ὅτι ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεως. Ἄλλ' ὅ,τι εἶνε ἀληθὲς περὶ τῆς ψυχῆς ἰσχύει καὶ δι' ὀλόκληρον τὸν πολιτισμόν. Ὅπως τὸ σῶμα εἶνε μετάφρασις τῆς ψυχῆς εἰς τὸ αἰσθητόν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ πνεύματος εἶνε αἰσθηταὶ ἐκδηλώσεις, ἐνσαρκώσεις οὕτως εἶπεῖν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τὸ ὅποῖον σφύζει ὀπισθεν τῆς ἱστορικῆς ροῆς. Τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα, τοῦ ὁποίου φορεῖς εἶνε τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα, γίνεται διὰ τῆς ἱστορίας ἀντικειμενικόν, περιβάλλεται αἰσθητάς μορφάς, διὰ τῶν ὁποίων διατηρεῖται διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ περιπτύσσεται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ τὰς ψυχὰς τῶν παροδικῶν ἀτόμων. Μέσα εἰς τὰ αἰσθητά, τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα τοῦ πολιτισμοῦ ἐνυπάρχει ἡ ψυχὴ τῶν ἀπείρων γενεῶν τοῦ παρελθόντος, αἱ ὅποια ὠρίμασαν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον καὶ ἔπλασαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους αἰσθητὴν ἔκφρασιν τῶν ἀξιών των, τῶν ἰδανικῶν καὶ τῆς νοσταλγίας των. Ἡ αἰσθητὴ αὐτὴ ἔκφρασις εἶνε ἢ πολύφωνος καὶ μεγαλόστομος γλῶσσα τοῦ πολιτισμοῦ, πρὸ πάντων ἢ θρησκεία μὲ τὰ σύμβολα τῆς λατρείας τῆς καὶ ἢ τέχνη μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν μορφῶν τῆς, τὰς γραμμὰς καὶ τοὺς ρυθμούς, τοὺς τόνους καὶ τὰς εἰκόνας τῆς. Αὐτὴν τὴν γλῶσσαν μᾶς διδάσκει ἡ ἐρημία τῆς ψυχῆς μας, εἰς τὴν ὅποῖαν ἀνάγκη νὰ κατερχώμεθα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, καὶ ἡ ἀγάπη

πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀνθρώπινον, ἢ ὅποια ἀναβλύζει ἀπὸ τὸν μονήρη αὐτὸν βυθισμόν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶνε τὸ μέσον, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ μας συγχρωτίζεται μὲ τὴν ἀπέραντον ψυχὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀπολυτρώνεται μὲ τὴν θεωρίαν τῶν ἀπείρων μορφῶν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος καὶ τὴν διαίσθησιν τῶν ἀπεριορίστων δυνατοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ καταθλιπτικὸν συναίσθημα τῆς στενότητος, τὸ ὁποῖον γεννᾷ εἰς τὸ ἄτομον ἢ συνείδησις τῆς καθωρισμένης μορφῆς, ποῦ ἕκαστος ἀνήκει κατὰ τὴν ἄτεγκτον τῆς εἰμαρμένης βουλήν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ γίνῃ ἄλλο τι παρὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προωρίσθη νὰ εἶνε ὑπὸ τοῦ δαίμονος, αἴρεται ἐντὸς τοῦ πλούτου τῶν μορφῶν τοῦ πνευματικοῦ βίου, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία δημιουργεῖ ἀνάτασιν καὶ διὰ τῶν ὁποίων εὐρύνεται ἡ ψυχὴ, ὅταν κατορθώσῃ νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτάς καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ νόημά των καὶ τὴν ἐντελέχειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέπονται. Τότε κατανοοῦμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θριαμβευτικοῦ ρητοῦ : «πάντα θεῖα ἀνθρώπινα πάντα». Ἡ σκιά τῆς θεότητος ἀντικατοπτρίζεται μέσα εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν μορφῶν καὶ ἡ πνοὴ τοῦ θείου, ἢ ὅποια τὰς διαθέει, ἐγγενᾷ εἰς τὴν ἀδύναμον ψυχὴν τοῦ ἀτόμου τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀποστάσεως, τῆς ἐξαρτήσεως καὶ τῆς μηδαμινότητος, ἢ ὅποια συναγωνίζεται διαρκῶς πρὸς τὸ συναίσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς συγγενείας καὶ πρὸς τὴν ὁρμὴν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν μυστηριώδη αὐτὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ὅστις εἶνε ἀνταύγεια τῆς θεότητος καὶ ἐκφρασις τῆς βουλήσεως τοῦ αἰώνιου.

Ἀπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν τῆς αἰωνιότητος εἶδα μέσα ἀπὸ τὴν ἐρημίαν τῆς ψυχῆς μου αὐτὴν τὴν φορὰν τὴν Βιέννην, μὲ τὴν αὐτὴν διάθεσιν, μὲ τὴν ὁποίαν μεταβαίνει κανεὶς εἰς μίαν λειτουργίαν τοῦ Χάυδν ἢ τοῦ Μπετόβεν ἢ μὲ τὴν ὁποίαν παρακολουθεῖ τὸν «Πάρσιφαλ» τοῦ Βάγνερ. Τὴν ἠσθάνθη ὡς αἰσθητοποίησιν τῆς μακραίωνος καὶ αἰωνίας ψυχῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦ χαμογελᾷ χαιρετῶσα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῆς ἐρημίαν τὸν ἰδικὸν μας πόνον. Ἀρχιτεκτονικοὶ ρυθμοί, οἱ ὁποῖοι ὑψώνονται ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου διὰ νὰ διηγοῦνται ἕκαστος μὲ τὸν ἰδικὸν του τρόπον τὴν διαρκῶς ἐπαναλαμβανομένην προσπάθειαν τῶν ἐποχῶν, ἐκκλησίαι καὶ φρούρια, παλαιὰ μοναστήρια καὶ ὑπόγεια στοαί, ὅπου ἀπὸ τὸ βάθος νομίζει κανεὶς πῶς ἐξορμοῦν αἱ σκιῶδεις ὀπτασίαι τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ ἀφεγ-

γές φέγγος τῶν αἰθουσῶν, τὰ θρησκευτικὰ τάγματα καὶ ἡ μακρά των παράδοσις, αἱ κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς καὶ οἱ σκοποὶ τῆς κοινωνίας, ὅλα μοῦ ἀπεκαλύφθησαν ὡς ἔκφρασις ἑνὸς βαθυτέρου καὶ εὐρυτέρου, ὡς ἐναπόθεσις τοῦ πνεύματος εἰς αἰσθητάς, ἱστορικὰς μορφάς, ὡς μετάγγισις εἰς τὸν χρόνον ἑνὸς ἀχρόνου, τοῦ ὁποίου οἱ ψίθυροι διηγοῦνται τὴν προσπάθειαν τοῦ πνεύματος, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν νοσταλγίαν του, τὴν ὀδύνην τῆς διασπάσεώς του, τὸν πόθον πρὸς ἀπολύτρωσιν, ψίθυροι ποικίλλοντες κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τοὺς τόνους, ἀλλὰ ἐρμηνεῖς ὅλοι εἰς τὸ βάθος τῆς μιᾶς ψυχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διότι ἡ ψυχὴ τῆς Βιέννης εἶνε κατ' ἐξοχὴν ψυχὴ τῆς ἀνθρωπότητος. Περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὅ,τι καὶ ἂν θελήσῃ νὰ ἐκθέσῃ κανεὶς διὰ λόγων ὁμοιάζει πρὸς ψέλλισμα ἁώρου ἐφήβου περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ παντός. Ἄλλ' εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς ἐξαίρεται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ προσπάθειά του εἶνε ἴσως ἀνάλογος πρὸς τὸ εὐλαβικὸν ἔργον τοῦ ξυλογλύπτου, τὸν ὁποῖον κινεῖ ἡ μυστικὴ ὁρμὴ νὰ κάλλιτεχνῇ ἐπὶ τῆς παροδικῆς ὕλης τῆς τέχνης του τὴν αἰώνιαν εἰκόνα τοῦ θεοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μας εἰς τὴν Βιέννην ἐπικρατεῖ κατῆφεια καὶ νευρικότης εἰς τὴν πόλιν. Ἡ εἵδησις περὶ τῶν συμβάντων τῆς τριακοστῆς Ἰουνίου εἰς τὴν Γερμανίαν ἐξερράγη ὡς βόμβα. Ἰδιαιτέρως νευρικοὶ φαίνονται οἱ ἀγαπητοὶ «συνάδελφοι». Οἱ Ἰταλοὶ χειρονομοῦν ἀδιακόπως. Οἱ Γάλλοι ζητοῦν διαρκῶς νέας λεπτομερείας. Οἱ Σκανδιναυοὶ προσπαθοῦν νὰ συναγάγουν συμπεράσματα μὲ ὕφος ἐλαφρᾶς βαρυθυμίας. Σπεύδων ἀπὸ ὀμίλου εἰς ὄμιλον ὁ «στρατηγὸς» ἀντλεῖ ἀπὸ τὰ ἱστορούμενα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς κατὰ τῶν Γερμανῶν δυσμενοῦς γνώμης του, τὴν ὁποίαν εἶχομεν πολλάκις εὐκαιρίαν νὰ ἀκούσωμεν μεταξὺ Φοράρλμπεργ καὶ Μπούργκενλαντ. Οἱ Οὐγγροὶ, οἱ Τσεχοσλοβακοὶ οἱ Ρουμᾶνοι, συζητοῦν εἰς τόνον ζωηρὸν ἐπὶ

των γεγονότων, τὰ ὅποια διαλαλοῦν κάθε ὀλίγον νέα κάθε φορὰν παραρτήματα. Μόνος ὁ Βρεττανὸς «Σέρ» ἔμεινε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀπαθῆς, μὲ τὸ αἰώνιον μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὴν ἀγγλοπρεπῆ πίπαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ στόματος. Ἐν θεωρεῖται ἀπὸ ὄλους βέβαιοι, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χίτλερ ἐματαιώσε δι' ἑνὸς πλήγματος δύο ἀνατρεπτικὰς ἀποπείρας, μίαν τῆς δεξιᾶς καὶ μίαν τῆς ἀριστερᾶς. Ποῖαν ἄρα γε ἐξ αὐτῶν εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ρήνου συνάδελφοι, ὅταν μᾶς ἔκαμαν τὴν ἐμπιστευτικὴν ἐκείνην ἀνακοίνωσιν περὶ ἐπικειμένης ἀνατροπῆς τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς κυβερνήσεως ; Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε μόνον ἐρώτημα, ὅπερ προβάλλεται μετὰ τὰ αἱματηρὰ ἐκεῖνα γεγονότα, τὰ ὅποια καὶ μετὰ τὸν σχετικὸν εἰς τὸ Ράϊχσταγ λόγον τοῦ Φύρερ παρέμειναν ὅσον καὶ πρότερον σκοτεινὰ. Διατί ὁ Ρέμς παρεσκεύασε τὴν συνωμοσίαν ; Ποῖαν σχέσιν εἶχεν ὁ ἐν Νυρεμβέργῃ γνωστὸς λόγος τοῦ φόν Πάπεν πρὸς τὴν δολοφονίαν τῶν ἐξεχόντων μελῶν τῆς δεξιᾶς ; Καὶ ἡ αἱματηρὰ ἐπέμβασις τοῦ Χίτλερ, τί σημαίνει αὐτή ; Στροφὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ στροφὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ; Ποῖα ἢ θέσις τῆς Ράϊχσβερ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν κατάστασιν ; Ποῖος ἔχει πραγματικὰ τὴν δύναμιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ποῖος κυβερνᾷ ; Καὶ ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα περὶ τοῦ τί μέλλει νὰ ἐπακολουθήσῃ. Πᾶν ὅ,τι δίδεται ὡς ἀπάντησις εἶνε συμπερασμοὶ ἐκ δεδομένων ἐλλιπῶς γνωστῶν καὶ προρρήσεις, τῶν ὁποίων εἶνε γνωστὴ ἢ ἀμφίβολος ἀξία. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰς φήμας, αἱ ὅποια ὀργιάζουν κυριολεκτικῶς. Ἐκ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων αὐτῶν φημῶν, ἐκ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν, καὶ ἐκ τῶν συνεντεύξεων, πρὸς τὰς ὁποίας σπεύδομεν, θὰ ἠδύνατο κανεῖς νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἐξῆς τὴν ἐν Γερμανίᾳ κατάστασιν : Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις κατῶρθωσε μὲν νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν ληθαργοῦσαν ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν πολιτικὴν ἐνότητα τῆς χώρας· ἀλλ' ἢ ψυχικὴ διάστασις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἀναγομένης εἰς τὰς κατευθύνσεις τοῦ πολιτισμοῦ, εἶνε εἰπὲρ ποτε μεγάλη. Εἶνε διάστασις μεταξὺ τῆς δυνάμεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ πνεύματος ἀφ' ἑτέρου. Διότι ἡ δύναμις αὐτὴ ὄχι μόνον στηρίζεται ἐπὶ τῆς μάζης, ἀλλὰ καὶ πιστεύει ὅτι δημιουργία εἶνε δυνατὴ ἐκ τῶν κάτω καὶ διὰ τῶν μαζῶν, μέχρι τῶν ὁποίων ὅμως οὐδέποτε εἶχε φθάσει ὅσον ἔπρεπε ὁ ὑψηλὸς πο-

λιτισμός των φορέων του πνευματικού βίου εις την Γερμανίαν. Ἡ διάστασις αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ συνεχῶν συγκρούσεων ἐπὶ τῶν διαφόρων πεδίων τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν ὁποίων ἀντιπροβάλλεται ἡ θέλησις τῶν κρατούντων. Σαφέστερον ὅλων δεικνύει τὸ πρᾶγμα ὅ,τι συμβαίνει ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν. Κατ' ἀρχὰς ἐπιχειρεῖται συγχώνευσις τῶν δύο μεγάλων ἐκκλησιῶν. Τὸ μάταιον τοῦ ἐγχειρήματος δημιουργεῖ παρὰ τῷ Χίτλερ τὴν ἔφεσιν τῆς μεταστάσεως εἰς τὸν προτεσταντισμόν, ὁ ὁποῖος, ἐλπίζει, εἶνε δυνατὸν νὰ διαρρυθμισθῇ ἐπὶ τὸ γερμανικώτερον, συμφώνως πρὸς τὴν περί φυλῆς ἀρχήν. Ἡ ὑποστήριξις τῶν «Γερμανῶν χριστιανῶν» δεικνύει πῶς καὶ μέχρι τίνος σημείου ἐννοεῖ τὴν διαρρύθμισιν ταύτην ὁ Φύρερ. Χάριν αὐτῆς διαλύεται ὁ σύνδεσμος τῶν συντηρητικῶν παστόρων, ἀποπέμπονται διαπρεπεῖς καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων καὶ ἐπιβάλλεται ἀρχιεπίσκοπος τοῦ κράτους εἰς τὸ διαμαρτυρόμενον τμήμα τῆς χώρας. Ἐν τούτοις ὁ κόσμος διαισθάνεται τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει ὁ προτεσταντισμός, ὅστις ἔχει συνυφανθῆ μετὰ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Οἱ ναοὶ πλημμυροῦν ἀπὸ πιστούς, εἰς τὰς θεολογικὰς σχολὰς συρρέουν μέγα πλῆθος φοιτητῶν καὶ ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων ἀπαιτεῖ θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων τῶν εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ ἀντίθεσις ὁμοῦς αὕτη δὲν σημαίνει ἀγῶνα κατὰ τῆς θρησκείας, οὔτε καὶ ἔχθραν ἐναντῖον τοῦ χριστιανισμοῦ.

* * *

Ἡ Γερμανία εἶνε ἡ κλασικὴ χώρα τῆς φιλοσοφίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας ἰδιαιτέρως. Καὶ ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Ρωσσίαν ἦτο ἀδύνατον νὰ νοηθῇ εἰς τὴν χώραν τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ποιητῶν. Αὐτὸς ὁ Χίτλερ ἐτόνισεν ὅτι τὸ κράτος δύναται νὰ βασισθῇ μόνον ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Εἶνε ὁμοῦς πιθανὸν ὅτι τὸν χριστιανισμόν ἐννοεῖ ὡς κοσμοθεωρίαν ὑπεράνω τῶν τάξεων, ὡς διάχυτον ἰδανικὴν πνοήν, ὡς «ἐκκλησίαν πνευματικὴν». Βέβαιον εἶνε ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι πολλοὶ ἐργάζονται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἄλλ', ὡς εἴπομεν, ὁλόκληρος αὕτη ἡ κίνησις τελεῖται ἄνευ τῆς πλήρους συμμετοχῆς τῆς διανοήσεως. Τούναντιον μάλιστα αἱ ἐπιστήμαι τοῦ πολιτισμοῦ ὑποτιμῶνται ὡς ὀμιχλώδεις καὶ ἀβέβαιοι. Εὐπρόσδεκτοι εἶνε ἐφ' ὅσον

ἀναλαμβάνουν τὴν δικαιολογίαν τῆς πολιτικῆς κοσμοθεωρίας τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Χαρακτηριστικὰ καὶ διὰ τὰς προθέσεις τοῦ κράτους καὶ διὰ τὸν πολιτικὸν χρωματισμὸν τῆς ἐπιστήμης εἶνε τὰ βιβλία, τὰ ὅποια κατακλύζουν τελευταίως τὴν γερμανικὴν ἀγοράν. Ἄρκοῦμαι εἰς τὴν παράθεσιν μερικῶν τίτλων, οἵτινες εἶνε ἐλάχιστον μέρος τοῦ ὅλου : «Ἡ σκέψις τῶν βορείων», «Νέα εὐγένεια ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ἐδάφους», «Φυλετικὴ ἀγωγή», «Εὐσέβεια βορείας μορφῆς». «Ἡ Γερμανία χωρὶς προτεσταντισμὸν ;». «Ὁ νέος Θεός», «Ἡ πίστις τῶν ἡρώων τῆς Γερμανίας». «Ὁ περὶ τὸν Θεὸν ἀγών». «Ἡ πίστις τῶν Γερμανῶν», «Ὁ πόθος τοῦ τρίτου κράτους εἰς τὸν γερμανικὸν θρῦλον καὶ τὴν γερμανικὴν ποίησιν», «Φυλὴ, θρησκεία, ἦθος», «Ἅγιον πνεῦμα γερμανικῆς ὁμολογίας», «Ἡ θρησκεία τῶν Ἀρίων», «Χριστιανισμὸς καὶ γερμανικὴ θρησκεία». Πανταχοῦ ἀγὼν μεταξὺ παλαιοῦ καὶ νέου. Πανταχοῦ κεντρικὸν πρόβλημα ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν θέσις. Πανταχοῦ θρησκευτικὸν καὶ θεολογικὸν ἐνδιαφέρον. Γερμανικὴ θρησκεία παντοῦ, γερμανικὴ ἠθικὴ, γερμανικὴ κοσμοθεωρία. Δι' ὅλων αὐτῶν καταβάλλεται προσπάθεια ὅπως δημιουργηθῇ ὁ «νέος μῦθος», καὶ ἐμπεδωθῇ ἡ νέα κοσμοθεωρία τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας τρέφεται ἡ ἀφυπνισθεῖσα αὐτοσυνειδησία τῆς γερμανικῆς φυλῆς καὶ τὸ ὑπέρμετρον ἐθνικιστικὸν φρόνημα. Στοιχεῖα εἰλημμένα ἀπὸ τὸν Φίχτε καὶ τὸν Ἐγγελον, ἀπὸ τοὺς ρομαντικοὺς καὶ τὸν Νίτσε ἔχουν συνδυασθῇ πρὸς βιολογικὰς θεωρίας καὶ ἱστορικὰς συνθέσεις ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἀορίστου ἐν πολλοῖς κοσμοθεωρίας. Τοιοῦτοτρόπως ἀπετελέσθη κινήσεις, ἧτις φέρει τὸν χαρακτηρη ἐνθουσιαστικῆς χιλιαστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ θρησκευτικῆς ἄντικρυς προσδοκίας. Οὐδεὶς γίνεται δεκτὸς εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἂν μὴ ὑποστῇ πρότερον εὐδοκίμως τὴν δοκιμασίαν τῆς μετὰ τῶν ἐργατῶν συνεργασίας καὶ ἐὰν δὲν δείξῃ ὅτι γνωρίζει κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὰς ἀρχὰς τῆς νέας κοσμοθεωρίας ἢ, ἂν θέλετε, τοῦ νέου μύθου. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα ἔγιναν θεολογία καὶ ἡ ὅλη κατάστασις ὑπενθυμίζει τὰς δογματικὰς ἐριδας τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. Δι' ἐκείνων ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ τότε κόσμος διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκριβῆ διατύπωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθη ἡ προσωπικότης καὶ ὁ νεώτερος κόσμος. Ἄλλ' αἱ ἐριδες τῆς ἐθνικοσο-

σιαλιστικής Γερμανίας ποῦ θά ὀδηγήσουν ; Εἶνε τὸ τεράστιον κίνημα νεφύδριον, ὅπερ παρελεύσεται, ὡς φρονοῦν πολλοὶ Γερμανοὶ σοφοὶ καὶ αὐτὸ τὸ Βατικανόν ; Πρόκειται νὰ ἀνατραπῆ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ παρελθόντος ἢ εἶνε προωρισμένον νὰ χαράξῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ νέων συνθέσεων καὶ τῆς δημιουργίας νέων μορφῶν τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον δέον νὰ ἀκολουθήσῃ διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ μεταβατικὸν στάδιον, ποῦ τὴν ἐκνευρίζει ; Αἱ ἐπιστήμαι τοῦ πολιτισμοῦ μᾶς ἐδίδαξαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη νὰ εἴμεθα ἐπιφυλακτικοὶ εἰς προβλέψεις. Ἡ δύναμις τῶν ἀσταθμῶν παραγόντων εἶνε ἀνυπολόγιστος. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός δὲν εἶνε μόνον ἀστάθμητος παράγων, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ νικᾷ καὶ ὅταν αἱ θεωρίαι, τὰς ὁποίας κηρύττει, ἀντιστρατεύονται πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Διότι ἡ ζωὴ εἶνε κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, ἰδίως ὅταν λαμβάνῃ τὸ κύρος θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Ὁ ἐθνικοσοσιαλιστὴς ἡγέτης, μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ συνδιαλεχθῶ, ἀνεγνώρισε τὸ ὀρθὸν ὄλων μου τῶν παρατηρήσεων καὶ ἐδέχθη ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις μου. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ παρέμεινεν ἀδιάσειστος ἢ πεποίθησίς του εἰς τὸ ἰδανικὸν τῆς τρίτης καταστάσεως, τὸ ὁποῖον ὠραματίσθησαν κατὰ τὸν ἰσχυρισμόν του καὶ αὐτοὶ οἱ ἥρωες τῆς Ἔδδας, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τῆς γερμανικῆς μυθολογίας,

Αἱ ἀνησυχίαι διὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Γερμανίαν, δὲν ἐπηρέασαν καθόλου τὴν ὄρεξιν τῶν φιλοξενουμένων, εἰς τὴν ὁποίαν τόσον εὐγενικὰ ἐπρόσεξαν οἱ φίλοι Αὐστριακοὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς περιηγήσεώς μας ἀνὰ τὴν ὠραίαν χώραν τους. Κατὰ τὰ ἐπίσημα τοῦλάχιστον δεῖπνα εἰς τὴν αὐστριακὴν πρωτεύουσαν δὲν παρετηρήθη καμμία μείωσις τῆς ὀρέξεως αὐτῆς, ἂν καὶ αἱ προσφωνήσεις ἐπολαπλασιάζεσθαι. Ἐνίοτε μάλιστα κατελάμβανον τὸ πλεῖστον